

NORGES HØYESTERETT

Den 9. april 2008 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2008-00639-A, (sak nr. 2007/1680), straffesak, anke,

A (advokat Even Sveen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Arne Ingvald Dymbe)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer: **Bruzelius:** Saken gjelder hvilke krav som må stilles for at vedtakelsen av et forenklet forelegg skal være bindende som viljeserklæring, jf. straffeprosessloven § 259 annet ledd nr. 3 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1.
- (2) A, som er tysk statsborger og bosatt i Tyskland, underskrev 6. mai 2006 et forenklet forelegg for å ha kjørt bil i 109 km/timen i 80-sone på Rv. 3 ved Fåset i Østerdalen. Forelegget fastsatte en bot på 6 500 kroner, subsidiært fengsel i 15 dager. I brev av 10. mai 2006 angrep han forelegget og gjorde gjeldende at han ikke hadde kjørt så fort. Brevet ble – i samsvar med opplysningene i den trykksaken som A hadde fått utlevert ved vedtakelsen – sendt til Statens innkrevingssentral. Sentralen videresendte det til påtalemyndigheten, som ikke fant grunn til å oppheve vedtakelsen, jf. vegtrafikkloven § 31b tredje ledd, og som derfor sendte brevet til Eidsivating lagmannsrett som anke over vedtakelsen, jf. straffeprosessloven § 259.
- (3) Lagmannsretten avviste anken 13. juli 2006 da den etter rettens mening gjaldt forhold som lå utenfor det som kunne prøves etter straffeprosessloven § 259. Høyesteretts kjæremålsutvalg opphevet lagmannsrettens kjennelse på grunn av saksbehandlingsfeil, jf. Rt. 2006 side 1255. A burde ha vært gitt anledning til å avhjelpe uforsettlige feil, jf. straffeprosessloven § 319 annet ledd. Utvalget pekte på at ”den veiledning på tysk som A

mottok da han vedtok forelegget, ikke inneholdt opplysninger om virkningene av vedtakelsen, ankefrist eller begrensninger i ankeadgangen etter § 259”, jf. avsnitt 17.

- (4) Lagmannsretten behandlet deretter anken på ny og avsa 12. oktober 2007 kjennelse med slik slutning:
- ”1. Anken forkastes.
2. A ilegges saksomkostninger med 5 000 – femtusen – kroner.”
- (5) Retten fant at det ikke forelå mangler ved vedtakelsen, og at det var klar sannsynlighetsovervekt for at A forsto hva vedtakelsen innebar. En subsidiære anførsel om at straffeprosessloven § 259 er i strid med EMK artikkel 6, førte ikke frem.
- (6) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder feil i bevisvurderingen og rettsanvendelsen. Saken er i Høyesterett behandlet sammen med sak nr. 2007/1687.
- (7) Saken står for Høyesterett i samme stilling som for lagmannsretten. Det er foretatt bevisopptak av politiførstebetjent Ulf Wallis Audunhus og innhentet skriftlig erklæring fra A.
- (8) A har anført at det er slike mangler ved vedtakelsen at denne ikke er bindende som viljeserklæring, jf. straffeprosessloven § 259 annet ledd nr. 3. Høyesterett må bygge på hans forklaring, og påtalemyndigheten har bevisbyrden for at han forsto at han ga avkall på retten til domstolsprøving da han undertegnet. Det må stilles strenge krav til vedtakelsen da det er fastsatt subsidiær fengselsstraff. Enhver rimelig tvil med hensyn til hva A oppfattet om rettsvirkningene av undertegningen medfører at viljeserklæringen ikke er bindende.
- (9) Selv om vedtakelsen skulle være bindende som viljeserklæring etter norsk, intern rett, er den likevel ikke bindende fordi de vilkårene som Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har oppstilt for å godta avkall på retten til domstolsprøving ved en strafferettslig anklage ikke er oppfylt, jf. EMK artikkel 6 nr. 1. Den begrensede prøvingen som straffeprosessloven § 259 åpner for, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet om domstolsbehandling.
- (10) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. Vedtakelsen av forelegget oppheves.
2. A tilkjennes sakens omkostninger for Høyesteretts kjæremålsutvalg.”
- (11) *Påtalemyndigheten*, som har nedlagt påstand om at anken forkastes, er uenig i at det ved prøvingen av om undertegningen av et forenklet forelegg er bindende som avkall på retten til domstolsprøvingen, kreves mer enn klar sannsynlighetsovervekt. Det er ikke opplysninger i saken som viser at A ikke forsto at det var et forenklet forelegg som han vedtok, og rettsvirkningene av dette.
- (12) Den omstendighet at det ikke fremgår av foreleggsblanketten at vedtakelsen har rettsvirkning som rettskraftig dom og at ankeretten er begrenset, er uten betydning for vurderingen av ordningen etter EMK artikkel 6 nr. 1. Forenklet forelegg er et tilbud til

siktede om en enkel og rask måte å avslutte saken på. Aksepteres tilbudet ikke, vil forseelsen bli forfulgt på vanlig måte. EMD har godtatt tilsvarende ordninger i andre stater.

(13) *Mitt syn på saken:*

(14) Ordningen med forenklet forelegg for forseelser i trafikken har hjemmel i vegtrafikkloven § 31b. De aktuelle bestemmelser i paragrafen lyder:

”Kongen kan bestemme at bøteleggelse på stedet eller i ettertid for trafikkforseelser av nærmere angitt art kan skje ved forenklet forelegg etter faste bøtesatser. I slikt forelegg kan straffebudet og det straffbare forhold betegnes ved stikkord eller på liknende måte.

Forelegg utskrevet på stedet faller bort dersom det ikke straks vedtas. ...

Påtalemyndigheten kan til gunst for siktede oppheve vedtatt forelegg.

...”

(15) Med hjemmel i første ledd er det ved Kronprinsregentens resolusjon 29. juni 1990 nr. 492 fastsatt Forskrift om forenklet forelegg i vegtrafikk saker. I § 1 angis de trafikkforseelser som kan bøtelegges ved forenklet forelegg og de bøtesatser som skal benyttes. A ble siktet for å ha kjørt med 109 km/t i en 80-sone. Bøtesatsen for overskridelse av en fartsgrense på 70 km/t eller høyere med inntil 30 km/t er 6 500 kroner, jf. § 1 nr. 1 bokstav o, slik bestemmelsen da lød. Etter § 3 skal det fastsettes subsidiær fengselsstraff for det tilfelle at boten ikke blir betalt. Ved bot over 6 000 kroner er denne 15 dagers fengsel. Etter § 5 skal “[f]orenklet forelegg utferdiges på nærmere fastsatt blankett og undertegnes av politimann. Siktetes vedtagelse skjer ved hans underskrift”.

(16) Gjeldende instruks for bruk av forenklet forelegg er fastsatt av Politidirektoratet 1. august 2001. Etter punkt 3 er det Justisdepartementet som fastsetter foreleggsblanketten, og denne skal fylles ut av tjenestemannen etter at siktede har erklært seg villig til å vedta et forenklet forelegg på stedet. I punkt 5 bokstav h) heter det: ”Siktede bør på stedet gis anledning til noen minutters vurdering av om han skal vedta forelegget”, mens siktede etter punkt 9 på nøytral måte skal orienteres om adgangen til å få saken avgjort på stedet gjennom et forenklet forelegg, eventuelt også om saksbehandlingen såfremt han ikke ønsker å vedta et slikt forelegg.

(17) Et vedtatt forenklet forelegg har rettsvirkninger som en rettskraftig dom, jf. straffeprosessloven § 258 annet ledd, og kan etter straffeprosessloven § 259 bare angripes ved anke på tre forskjellige grunnlag: saksbehandlingsfeil, at straffelovgivningen er anvendt feil på forholdet som er beskrevet i forelegget, og at vedtakelsen ikke er bindende som viljeserklæring. Vedtakelse av et forenklet forelegg innebærer således avkall på retten til å angripe det faktiske grunnlaget for forelegget. Men, som nevnt, kan påtalemyndigheten oppheve forelegget til gunst for siktede, jf. § 31b tredje ledd, enten ved den kontroll som påtalemyndigheten etter instruks skal foreta av vedtatte forelegg, eller senere, jf. også straffeprosessloven § 258 første ledd første punktum.

(18) Foreleggsblanketten foreligger etter det jeg kan se bare på norsk. Teksten på blankettens for- og bakside er imidlertid oversatt til fem språk, herunder tysk og engelsk, og tatt inn i en trykksak som politiet deler ut til utenlandske bilførere i forbindelse med utstedelsen av

forenklete forelegg, som i trykksaken er oversatt til "On-the-spot optional fine" på engelsk og "Vereinfachter Bussgeldbescheid" på tysk.

- (19) Blanketten har rubrikker for opplysninger om siktede. Under rubrikken "overtrådt trafikkbestemmelse" angis trafikkforseelsen med tallkode. Gjerningsbeskrivelsen er fordelt på flere rubrikker. Én rubrikk fylles ut med bøtebeløpet, og én med tallet på dager subsidiær fengselsstraff, begge i samsvar med forskriften. I andre rubrikker skal angis om boten betales på stedet og i tilfelle hvorledes, datoen for vedtagelsen, opphevelse eller annullering av forelegget samt tjenestested. Nederst inneholder blanketten rubrikker for siktedes underskrift, dvs. vedtakelse av forelegget, for polititjenestemannens underskrift og for påtalemyndigheten. På baksiden er tatt inn betalingsopplysninger, og at spørsmål rettes til Statens innkrevingssentral med angivelse av adresse, telefon- og faksnummer. Baksiden inneholder dessuten en oversikt over kodene for forskjellige forseelser, bøtesatser og størrelsen av den subsidiære fengselsstraffen. I trykksaken med oversettelser er det for så vidt gjelder satsene, vist til den norske blanketten.
- (20) Blanketten inneholder ikke noe om rettsvirkningene av vedtakelsen, herunder begrensningene i ankeadgangen og fristene for anke. Slike opplysninger er heller ikke tatt inn i trykksaken.
- (21) Forsvareren har anført at forelegget må oppheves fordi A ikke forsto at han ved sin underskrift innrømmet fartsovertredelsen, vedtok en bøtestraff med en subsidiær fengselsstraff, og derved ga avkall på retten til domstolsprøving. A har ikke gitt en bindende viljeserklæring.
- (22) I anken til lagmannsretten opplyser A at han hadde innstilt fartsmåleren på 90 km/t, og at han ikke hadde observert noe skilt med fartsbegrensning. Det heter videre:

"Vi var derfor meget overrasket da politiet stanset oss. Politibetjenten rakte meg et skriftstykk som skulle undertegnes gjennom vinduet i bilen. Jeg undertegnet dette uten å vite hva dette skriftstykket inneholdt.

Vi kunne ikke innlate oss på noen drøftelse fordi vi måtte nå fergen. ...

Jeg visste ikke at jeg hadde innrømmet en fartsoverskridelse ved min underskrift. Politibetjenten sa heller ikke til meg at jeg med denne underskriften innrømmet trafikkforseelsen.

..."

- (23) Jeg bemerker at undertegning av et forenklet forelegg ikke innebærer en uforbeholden tilståelse eller erkjennelse av skyld. Forelegget er et tilbud om en forenklet behandling av en angivelig trafikkforseelse uten at det blir tatt nærmere standpunkt til skyldspørsmålet. Blir tilbudet avslått, skrives det en anmeldelse, og saken behandles på vanlig måte. Vedtakelse medfører ikke registrering i strafferegisteret eller politikammerets bøtereister.
- (24) Vedtakelse av et forenklet forelegg innebærer imidlertid illeggelse av en strafferettslig reaksjon. Etter EMK artikkel 6 nr. 1 har siktede ved avgjørelsen av en strafferettslig anklage – "determination of any criminal charge against him" – rett til – "entitled to" – "en rettfærdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov".

(25) Uttrykksmåten "entitled to" tilsier at denne rettigheten ikke er absolutt, og at det er mulig å gi avkall på den. Etter EMDs praksis må det vurderes konkret om et avkall kan godtas. I den forbindelse vektlegges i første rekke reaksjonens alvor, men også andre reelle hensyn. I dommen av 27. februar 1980 i saken Deweer mot Belgia heter det i paragraf 49 tredje avsnitt:

"In the Contracting States' domestic legal systems a waiver of this kind is frequently encountered both in civil matters, ..., and in criminal matters in the shape, inter alia, of fines paid by way of composition. The waiver, which has undeniable advantages for the individual concerned as well as for the administration of justice, does not in principle offend against the Convention; ..."

- (26) Domstolen understreker at retten til domstolsprøving er vesentlig i et demokratisk samfunn, og at det må stilles forholdsvis strenge krav for at det skal anses godtgjort at siktede har gitt avkall på retten til domstolsbehandling. Siktede må ikke ha vært utsatt for noen form for tvang, jf. paragraf 49 siste avsnitt in fine: "Absence of constraint is at all events one of the conditions to be satisfied; this much is dictated by an international instrument founded on freedom and the rule of law."
- (27) Ordningen med forenklet forelegg – og de rettsvirkninger vedtakelsen har etter norsk rett – er etter mitt syn i utgangspunktet forenelig med retten til domstolsbehandling etter EMK artikkel 6 nr. 1. Men for at vedtakelsen skal være bindende som viljeserklæring, må det hensett til EMK artikkel 6 nr. 1 fremgå at siktede er innforstått med at han derved gir avkall på retten til domstolsbehandling. Jeg viser til at den blankett som brukes ved ordinære forelegg, synes å inneholde opplysninger om rettsvirkningene av vedtakelsen, se avsnitt 26 i Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 7. desember 2007 HR-2007-02068-U, sak nr. 2007/1628. Etter mitt syn må det kreves at tilsvarende opplysninger også fremgår av blanketten for forenklet forelegg. Slik jeg ser det, vil det dessuten være en fordel om blanketten utformes slik at det inneholder en rubrikk hvor siktede uttrykkelig må bekrefte at han er kjent med rettsvirkningene av sin vedtakelse.
- (28) Hensett til opplysningene i saken kan jeg ikke se at det kan legges til grunn at A forsto at han ved å undertegne forelegget ga avkall på retten til domstolsbehandling, og forelegget er da ikke bindende som viljeserklæring, jf. straffeprosessloven § 259 annet ledd nr. 3.
- (29) A har nedlagt påstand om å bli tilkjent saksomkostninger for kjæremålssaken i Rt. 2006 side 1255, hvor utvalget under henvisning til straffeprosessloven § 438 utsatte avgjørelsen om erstatning for saksomkostninger til den kjennelse som avslutter saken, jf. § 441. Jeg er enig i at dette kravet nå må avgjøres, og i at A tilkjennes saksomkostninger med det beløpet som er krevd, 8 000 kroner.
- (30) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

1. As vedtakelse av forenklet forelegg, utferdiget 6. mai 2006, oppheves.
2. Lagmannsrettens kjennelse, slutningen punkt 2, oppheves.

3. I sakskostnader for Høyesteretts kjæremålsutvalg betaler staten v/påtalemyndigheten til A 8 000 – åttetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse.

- (31) Dommer **Endresen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (32) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (33) Dommer **Stang Lund:** Likeså.
- (34) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (35) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. As vedtakelse av forenklet forelegg, utferdiget 6. mai 2006, oppheves.
2. Lagmannsrettens kjennelse, slutningen punkt 2, oppheves.
3. I sakskostnader for Høyesteretts kjæremålsutvalg betaler staten v/påtalemyndigheten til A 8 000 – åttetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse.

Riktig utskrift bekreftes: